

Dan, god. XII, br. 4172 (12.9.2010), Podgorica, str. 9.

Kultura

SNJEŽANA KORDIĆ, UGLEDNI HRVATSKI LINGVISTA, UPOZORAVA NA PROBLEM STVARANJA NOVIH JEZIKA

Nacionalizam stoji iza uvođenja novogovora

- Za formiranje novih jezika jedan razlog je stvaranje konflikta unutar iste države, a drugi je demonstriranje moći onih koji su na vlasti. U pozadini oba stoji nacionalizam

Crnogorski, srpski, hrvatski, bosanski - četiri različita imena jezika služe za varanje neupućenih stranaca koji se šokiraju kada vide da govornici tih navodno različitih jezika tečno razgovaraju jedni s drugima - kaže u intervjuu za "Dan" hrvatski lingvista Snježana Kordić koja je nedavno objavila knjigu pod nazivom "Jezik i nacionalizam".

- Da sam Italijanka ili Njemica, mislila bih da se u Crnoj Gori govore dva različita jezika. Ali budući da sam Hrvatica, znam da se u Crnoj Gori govori samo jedan jezik. I da se taj isti jezik govori i u Hrvatskoj, i u Bosni i Hercegovini, i u Srbiji - navodi Kordićeva odgovarajući na pitanje koji bi zaključak izvela kada bi je pitali kojim se jezikom u Crnoj Gori govori ako se ima u vidu da se na popisu oko 64 odsto građana izjasnilo da govori srpskim, a oko 22 odsto crnogorskim jezikom.

Kordićeva, predavač na Univerzitetu u Njemačkoj, smatra da je problem oko imenovanja novih jezika nastao kada se "nakon skoro dvjesto godina otkako se za taj zajednički jezik u lingvistici koristi dvodijelna oznaka sada izbacuje druga komponenta iz naziva".

- Oni lingvisti koji to čine time kažu da danas navodno postoji nekakav hrvatski jezik i nekakav srpski jezik. Ali dvodijelna oznaka je pokrivala i BiH i Crnu Goru, pa se lingvisti koji koriste naziv *srpski jezik* nemaju što buniti kad crnogorski ili bosanski filolog poseže za nazivom *crnogorski jezik* ili *bosanski jezik* jer on samo prati njihovu logiku. Izvor problema je u odbacivanju naziva *srpsko-hrvatski*, a rješenje je vraćanje tog naziva za zajednički jezik u filološku struku na našim prostorima - kaže Kordićeva.

~ Ali, kao što sam spomenula, građani Crne Gore izjasnili su se ili za srpski ili za crnogorski jezik...

- Cijeli takav pristup stoji na krivim nogama. Evo, da pokažem zašto. Njemački lingvist Bernhard Gröschel je o našoj aktualnoj jezičkoj situaciji objavio kapitalnu knjigu na njemačkom jeziku s naslovom "Srpskohrvatski jezik između lingvistike i politike". U knjizi upozorava da treba kritički propitivati narodna uvjerenja o jeziku jer poznato je da „pomoću mjera jezične politike može se manipulirati jezičkom svijesću“ kod laika. Znači, kad god se neko poziva na stavove u narodu, treba biti svjestan da „su navodno spontano proizvedena vrednovanja jezika kod laika često samo refleks jezičopolitičke odnosno jezičnoideološke manipulacije“.

~ Hoćete reći da bi i narod trebao nazivati jezik *srpskohrvatskim*?

- Laicima u narodu niko ne brani da jezik zovu kako god hoće. I prije se u narodu jezik nazivao *hrvatski, srpski, bosanski, hercegovački, crnogorski*. Ali u lingvistici je bio proširen dvodijelni naziv *srpskohrvatski*, sastavljen na isti način na koji su sastavljene druge dvodijelne oznake poput *indoevropski*. One imenuju rubove jezičkog područja u koje je uključeno i ono što je geografski između. Tako indoevropski uključuje i persijski i jermenski koji se nalaze između Indije i Evrope. Na taj način je izbjegnuto u imenovanju nezgrapno nabranje svih o kojima se radi. Naziv *srpskohrvatski* je obuhvatao i bosansku i crnogorsku varijantu, a tako je i danas.

~ Ko je kriv za imenovanje novih jezika – lingvisti ili političari?

- Prvo moram istaći da se ne radi o novim jezicima, nego o varijantama istog jezika kojim govore četiri nacije u četiri države. Kao što britanska, američka, australijska i niz drugih nacija govore istim jezikom, ili kao što austrijska i njemačka nacija govore istim jezikom. Svaki takav jezik naziva se u sociolingvistici policentričan jer ima nekoliko centara, i svaki centar kodifikuje svoju standardnu varijantu. A kad pitate ko je kriv što se kod nas forsiraju četiri različita naziva jezika prema četiri države ili nacije, moram reći da su to u jednakoj mjeri lingvisti i političari jer više uopšte nije vidljiva razlika između njih. Lingvisti su odbacili lingvistiku da bi bili usklađeni s nacionalističkom politikom.

~ Možete li navesti ključne razlike između hrvatskog i crnogorskog u odnosu na srpski?

- Radi se o neznatnim razlikama koje možete i sami uočiti u mojim rečenicama. One su normalna stvar u varijantama svih policentričnih jezika. Uostalom, zbog tih varijacija u jeziku se i govori o varijantama. Ne morate uopšte biti poseban stručnjak za engleski jezik, pa da odmah po govoru prepoznate da li je riječ o američkoj varijanti ili o britanskoj. Lingvisti u svijetu koji se bave našom jezičkom situacijom pokazuju da su kod nas razlike čak manje nego između varijanata drugih policentričnih jezika. A policentričnost je česta pojava, Daniel Blum navodi da „skoro svi veći evropski jezici i brojni izvanevropski jezici razvili su policentrične standarde“ i da je policentričnost „više normalno stanje nego izuzetak“.

~ Upravo je u Zagrebu izašla Vaša knjiga „Jezik i nacionalizam“. Mora li stvaranje države pratiti i stvaranje novog čistog jezika?

- Jasno da ne. Pa primjeri iz čitavog svijeta pokazuju koliko je neutemeljena pomisao

da uz novu državu ide i novi, čisti jezik. Uostalom, crnogorska država je stvorena i priznata. Što će sada uopšte ta priča oko jezika? Koja je njena funkcija? Svakako nije stvaranje države.

~Pa zašto se to radi?

- Jedan razlog je stvaranje konflikta unutar iste države, a drugi je demonstriranje moći onih koji su na vlasti. U pozadini oba stoji nacionalizam. Vidljivo je i imitiranje hrvatskog nacionalizma, a nacionalisti u Hrvatskoj su srećni da mogu negdje izvesti ono što ne mogu izvoziti van Balkana.

~Kako jezički purizam može poslužiti kao oruđe rasističkoj i nacionalističkoj ideologiji?

- Poznato je da zahtjevi za čišćenjem jezika proizlaze iz nacionalističkog shvatanja jezika i da je purizam, kako Florian Coulmas kaže, „jezički ekvivalent ksenofobiji i pretjeranoj društvenoj potrebi za razgraničavanjem“. A Urs Allematt upozorava da „etničko čišćenje se uvijek prvo odvija u glavama, tj. na području jezika i simbola“.

~Da li je za očuvanje nacionalnog identiteta neophodno registrovati novi jezik?

- Naravno da nije. Jer inače bi bez nacionalnog identiteta bili Amerikanci, Britanci, Nijemci, Mađari i brojni drugi koji u ustavu nemaju nikakvu odredbu o službenom jeziku i o njegovom imenu.

Prolazite kroz hrvatsko iskustvo

~ Isto kao što je početkom devedesetih godina u Hrvatskoj po političkoj osnovi uveden hrvatski novogovor, tako se danas u Crnoj Gori političkom prinudom uvodi crnogorski novogovor u školski sistem. Koliko je to ozbiljno na osnovu hrvatskog iskustva?

- Žao mi je što prolazite kroz isto ono kroz što su prolazili Hrvati. I žao mi je što baš oni malobrojni hrvatski lingvisti koji su početkom 90-ih protestovali protiv toga u Hrvatskoj, u međuvremenu su se preobrazili i danas podupiru vlastitim aktivnim učesćem u Crnoj Gori one iste stvari protiv kojih su nekada istupali u Hrvatskoj. A do kakvog stanja dovodi forsiranje novogovora, to je opisao pokojni veliki hrvatski lingvist Vladimir Anić u intervjuu 2000. godine, pod rječitim naslovom „Govorite li idiotski?“. Tamo je rekao: „U nas postoji poluidiotizirana, artificijelna verzija jezika, koja je stvorena u nekim lektorskim sobama. Tamo priučeni ljudi izmišljaju svoje konvencije koje su potpuno protivne svemu što je stručno rečeno o pojedinim jezikoslovnim pitanjima. Nameće se jedan potpuno neistiniti jezik“. Anić ujedno i upozorava sve koji nameću novogovor da jezik „ne može se ograničiti vidicima ureda za jezik i cenzorskim propisivanjem ili zabranjivanjem riječi“, i da društvo „ima budućnost samo u slobodnom razvijanju jezika kao dijela ukupnih građanskih sloboda“.

Arhaizme vrijeme pregazilo

~U ime crnogorskog jezika u svakodnevnu upotrebu uvode se arhaizmi, kao što je bio slučaj i u Hrvatskoj, koliko je to dobro, odnosno lingvistički ispravno?

- Riječi postanu arhaizmi, dakle postanu zastarjele zato što ih je vrijeme pregazilo. To je prirodan proces. Kad jezički inženjeri pomoću određenih mjera pokušavaju zastarjele riječi vratiti u upotrebu, misle da će tako nastati različit standardni jezik. Međutim, u lingvistici je poznato da, kako James Milroy kaže, „vraćanje zastarjelih domaćih oblika nije dio procesa standardizacije”. Naprotiv, suprotno je od standarda jer standard je ono što je već najviše prošireno u upotrebi, što je neutralno, obično i što omogućava nadregionalno sporazumijevanje. Tako da umjetno vraćanje zastarjelih riječi kao i svaki drugi oblik „čišćenja” jezika nema lingvističko opravdanje. Lingvistički leksikoni čak navode da u lingvistici purizam tj. čišćenje ima pogrdno značenje. U knjizi posvećenoj purizmu Nils Langer i Winifred Davies sažimaju stav profesionalnih lingvista ovako: „Pokazali smo da lingvisti gledaju purizam kao uopšteno ništavne napore, zasnovane na naivnom i potpuno pogrešnom shvatanju jezika”.

Rajka RAIČEVIĆ

ПОДГОРИЦА ■ НЕДЕЉА, 12. СЕПТЕМБАР 2016. ■ ГОДИНА XII ■ БРОЈ 4172 ■ ЦИЕНА 0,50 ЕУРА (У ОРБИЦИ 40 ДИНА) ■ ISSN 1550-7943

WWW.DAN.CO.ME

ДАЧ

ДНЕВНЕ НОВИНЕ

КО ЈЕ УБИО ДУШКА ЈОВАНОВИЋА 2300.

ДВОСТРУКИ АРШИНИ ГУВЕРНЕРА ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ ЉУБИШЕ КРГОВИЋА

Добио субвенцију за Винарију коју није пријавио

ДЕЛЕГАЦИЈА БОШЊАКА У САД ПОКРЕНУЛА ПРИЧУ О ПРОБЛЕМИМА СА КОЈИМА СЕ СУОЧАВАЈУ У ЦРНОЈ ГОРИ

Санџаклије траже помоћ Вашингтона

Од конгресмена Кејта Емисона добили обећање да ће у Вашингтону актуелизовати причу о кршењу бошњачких права у Црној Гори

Страна 3

У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКЦИЈИ ПОЗИЦИЈА ИТАЛИЈЕ, СРБИЈЕ, ХРВАТСКЕ И СЛОВЕНИЈЕ УХАПШЕНО 25 ОСОБА

Црногорац организовао шверц људи

Страна 9

СЊЕЖАНА КОРДИЋ, ХРВАТСКА МИНИСТРА ЗА „ДАЧ”

Иза новогвора стоји национализам

Страна XXIV

ЗБОГ ОПОРЕЗИВАЊА РЕПЕСА И ТОПЛОГ ОБРОКА

Синдикат просвјете тужи Владу

Страна 11

ВЕЊИНА ГРАЂАНА ЦРНЕ ГОРЕ И ОВЕ ЗИМЕ БЕ СЕ ГРИЈАТИ НА ДРВА

ЕПЦГ ДУГОВЕ ЗА СТРУЈУ НЕ ОПРАШТА ГРАЂУ КОЈИ ЈЕ НАЈВЕЋИ ГИЕН ПРОИЗВОЂАЧ

Пљевљаке искључују Цетињанима праштају

Страна 15

ПОПЛАВЕ ИЗАЗВАЛЕ ПРОБЛЕМЕ ИСПОД БУДУЋЕ ТРАСЕ БЕЈОГОЉСКЕ ЗАОБЛАЗНИЦЕ

Евакуисано 11 чланова породице Шебек

Страна 18

GORIVA VRHUNSKOG KVALITETA PO EVROPSKIM STANDARDIMA - NA SVIM NAŠIM PUMPAMA!

EURO DIZEL EURO 5

BEZOLOVNI BMB 95

Данас уз „Дач” додатак на 12 страна

